

Három objektum tartozik a *kora népvándorlás korba*: egy földbe mélyített, téglalap alakú, sarkain 50–60 cm mély cölöplyukakkal jelentkező épület; egy sekély, egyenes aljú illetve egy kerek mélyebb gödör, ez utóbbi alján rengeteg bazalt és római tegulatöredék feküdt. Leletanyaguk késő római korongolt fazekakból és kézzel formált, kavicsos soványítású „barbár jellegű” edények töredékeiből áll.

Az objektumok másik jelentős része az *Árpád-korba* tartozik. A különböző formájú, méretű gödrökön, veremben illetve cölöplyukakon kívül egy aknakemencét és két kutat tártunk fel, ezek mélysége 4–4,2 m. Szájuk széles, tölcsérszerű; mintegy 1,5 m mélyen szűkülni kezdtek, majd hengeres kútnakban folytatódtak tovább. Az egyik kútra a felső rész és az akna találkozásánál megfigyeltük a négyszögletes kútház gerendáinak kialakított mélyedéseket is. Mindkét kút vesszőfonatos bélésű volt, a vesszőfonat számos maradványát megtaláltuk a víz által konzervált közegben. Bontásuk során deszkadarabok illetve hánckötél maradványai is előkerültek. Az 57. sz. kút alsó, iszapos rétegében egy bekarcolt csigavonallal díszített fazekat találtunk. A famaradványokat fajta- és dendrokronológiai vizsgálatra küldtük; vizsgálati mintát vettünk a kutak betöltési rétegeiből is. A cölöplyukak egy része két, többé-kevésbé rendezett sorban gazdasági rendeltetésű objektumhoz tartozhatott.

Munkatársak: Szilasi Attila Botond, Kőszegi Ádám, Takács Tibor, Csuti Tamás.

SKRIBA PÉTER

124. Egyházashetye, Pap-erdei-dűlő/Pap-erdei-dűlővel szemben

(Vas megye) Ó, Á, Kk

2007. április 10-én helyszíni szemlét végeztünk a Káldi kistérség szennyvíz-rekonstrukciós munkáihoz tartozó hatástanulmány elkészítése érdekében. A lelőhely Egyházashetye község belterületének K-i határában található, közvetlenül a Berzsenyi Dániel MTSz épületeitől K-re. A legnagyobb része a ma is aktívan használt, jó minőségű, Bobára tartó úttól D-re esik. É-ről a Kodó-patak terasza a határ. A műút vágja a lelőhelyet. A lelőhely a tervezett újonnan létesítendő szennyvíztisztító-telep területén fekszik. Nagy területen nagyobb mennyiségben lehetett gyűjteni őskori, több szép darab Árpád-kori és középkori kerámiát. A lelőhely minden bizonnyal a közeli völgyig terjed K-i irányban, de ez a rész a növényzet miatt nem volt járható.

ILON GÁBOR

125. Esztergom, Duna-meder

(Komárom-Esztergom megye) Á, KK, Kú

2007. január 16–20. között a Balassa Bálint Múzeummal együttműködésben felderítést és szondázó ásatást végeztünk a tervezett MAHART kikötő kotrásra kijelölt területén. A Mária-Valéria hídtól K-re, a régi komplejáró előtti

trapéz alakú terület hosszabbik alapja 170 m hosszú s a sodorvonal irányába néz. A régi kéziratos és nyomtatott térképek, valamint 19. sz. végi és 20. sz. eleji fotók szerint az újkorban cölöp-, illetve kőszerkezetű építmények álltak itt, melyek a komphoz és a hajóhídhöz tartoztak. Dr. Horváth Istvántól, a Balassa Múzeum igazgatójától azt az információt kaptuk, hogy korábban másodlagosan felhasznált középkori kőfaragványok kerültek be innen a múzeum gyűjteményébe. A török kori ábrázolások szerint az ostromok során ágyúállások működtek a szigetcsúcson. Mindezek az adatok valószínűsítették a régészeti érintettséget.

A kutatás ideje alatt az időjárás az évszakhoz képest enyhe, a folyó vízállása alacsony, átlátszósága kedvező volt. Első lépésben a szárazra került mederszakasz bejárásával megállapítottuk, hogy kutatási területünk közepén húzódik a régi komp aszfaltozott lejárója. Ettől Ny-ra, a híd felé a terület erősen bolygatott, kotrás és földmunkagéppel végzett tereprendezés nyoma látszott, Keletre kavicsos fövenyt találtunk. A föveny part felőli részén kőfalazás, illetve magányos kőtömbök látszódtak. Az utóbbi területet bejártuk és számos kerámiatöredéket gyűjtöttünk. Ezek többsége Árpád-kori (pl. egy kavicsos soványítású fazék jellegzetes peremtöredékei), illetve késő középkori és kora újkori. A töredékek törésfelülete gyakran kopott, víz által erodált. Nagy valószínűséggel a parton elmosott, illetve az ott megbolygatott jelenségek-ből származtak. A sekély vízben kisméretű kovácsoltvas szegeket találtunk, ezek csónak-, vagy stégmaradványokból származhattak. Mindezek a terület régészeti érintettségére utaltak. A terepi megfigyelések alapján a víz alatti kutatómunkát a hídfő környékére koncentráltuk.

A búvárasszisztenciát ellátó Czako Búvár Bt. szonarával felderítettük a meder parti sávját. A műszer kalibrálása során a vár K-i végénél található ún. Török-hídig pásztáztunk. A Bazilika magasságában, illetve a szigetet D-ről határoló csatorna torkolatánál figyeltünk meg olyan anomáliákat, melyek valamilyen jelenségre utalhatnak. Kutatási területünkön is kimutatott kisebb felületű tárgyakból álló anomáliát a műszer. Ezek a jelek a parton található falakkal estek egy vonalba.

A topográfiai jegyek alapján a lejárótól a híd felé eső bolygatott részt nem kutattuk, hanem a szonár által jelzett anomáliák és a parton lévő objektumok és leletek közti összefüggések tisztázására koncentráltunk. Az alacsony vízszintnek és a part menti viszonylag gyenge sodrásnak köszönhetően a merülést a partról indítottuk, és biztosítottuk. A kutatási sávokat a fenéksúlyról a parttal párhuzamosan engedett vezetőkötéllal jelöltük ki.

A parton a betonos lejáró közelében húzódó falcsonk előtt, a parttól 25 m távolságban cölöpre bukkantunk, majd a felderítés további két cölöpöt állapított meg, melyek a falcsonk vonalában, a partra merőlegesen helyezkedtek el. A part közelében egy kidőlt cölöpre bukkantunk, melynek kihegyezett vége és 25×25 cm-es felmenő részének csonkja maradt fenn. A fekvő cölöpöt kiemeltük és a múzeumba szállítottuk. A parttal

párhuzamosan, a partra húzott ponton előtt 5 cölöp alig kibukkanó végét találtuk meg. A cölöpök kör keresztmetszetűek és 30 cm körüli átmérőjűek. Anyaguk más, mint a partra merőlegesen talált négyzetes cölöpöké. A négyzetes cölöpök tölgynek tűnnek, míg a kör alakúak évggyűrűi szélesek, vélhetően fenyőből vannak. A két cölöpsor különböző építményhez tartozhat. A parton két falcsonkot is megfigyeltünk, melyek eltérő anyagú és méretű kövekből épültek. A területet víz alatti fémkeresővel átfésültük, de csak két kovácsoltvas szeget találtunk. A nagyobbik egy töredék, amelynek kör alakú, enyhén kúpos feje van, a másik feje négyzetes, lapos, hossza csak kb. 8 cm. Ezek a tárgyak összefüggés nélküli szórványok. Talán hajókból, vagy kikötői létesítményből, illetve annak javításából származhatnak.

Ezzel párhuzamosan megkezdjük a szondaárkok szivattyúzását. Az árkokat az aszfaltozott lejáró végének vonalában, a parttal párhuzamosan nyitottuk. Ez a sáv már beleesett a kotrásba, valamint reprezentatív mintával szolgálhat a cölöpök környezetére, illetve a parton talált szórványleletek esetleges víz alatti összefüggéseit illetően is. A szondákban egy felső laza kavicsréteg alatt kompakt kavicsos rétegre bukkantunk, szondánként 60 cm-t haladtunk lefelé, de kultúrréteget nem találtunk. Az üledékben egy Árpád-kori peremtöredéket is találtunk, de a vele egy rétegben talált recens tárgyak a terület bolygatottságára utalnak.

TÓTH JÁNOS ATTILA

126. Felgyő, Kettőshalmi-dűlő

(Csongrád megye) U, B, Sza, A

A területen végzett régészeti feltárások még 2006-ban kezdődtek. 2007-ben a létesítendő hulladéklerakó megközelítésére szolgáló bekötőút és a csapadékvíz elvezetésére szolgáló csatornarendszer nyomvonalának megelőző feltárását végeztük el.

A két területi egység 10 444 m² nagyságú volt, összesen 276 régészeti objektumot tártunk fel. A 2007-ben feltárt területeken a lelőhely minden irányban folytatódott, a közel Ny–K irányú, 800 m hosszú bekötőút csak a K-i részén bizonyult régészeti fedettné. A csapadékvíz-elvezető árok a korábbi évben feltárt területet É-ről, K-ről és részben D-ről határolta. Legkeletibb szakasza a lelőhelynek helyet adó természetes magaslatot K-ről határoló, mélyebb fekvésű vízfolyás medréhez vezetett. A csatorna teljes nyomvonala fedett volt, még a mélyen fekvő, vizenyős részeken is kerültek elő szarmata kori településnyomok.

A csapadékvízárók szűk nyomvonalán nagy, összefüggő felületeket nem tudtunk megnyitni, itt az objektumok jelentős része a szelvényfal alá húzódott. A bekötőút szélesebb nyomvonalán összefüggésében nagyobb árokrendszereket és gazdasági egységeket figyelhettünk meg.

A régészeti jelenségek túlnyomó részét a szarmata és az avar településhez kapcsolódó objektumok alkották. Ezek mellett őskori településnyomok is előkerültek.

A csapadékvízcsatorna ÉK-i nyomvonalán az újkőkori szakálhádi kultúra leletanyaga került elő, másodlagos helyzetben egy-egy avar gödör és kút betöltéséből. Neolitik leletanyag korábban nem volt ismeretes a lelőhelyen.

Az előző évi feltáráshoz hasonlóan az idei évben is elszórta elhelyezkedve előkerült néhány bronzkori településobjektum. Ezek közül a legérdekesebb egy sekély gödör volt, melybe több edényt egészben dobáltak bele. Az edények mellett kevés állatcsont és egy orsógomb is előkerült az objektumból.

A szarmata kori település nyomai az idén nyitott szelvényekben végig folytatódtak, csupán a bekötőút Ny-i részén került elő a falu széle. Az ásatás során néhány épületnyomot, két kemencét és két füstölőt tártunk fel. Az objektumok túlnyomó részét a változó méretű tárolóvermek alkották. A szokványos barbár leletanyag keltezését az egyik épület betöltéséből előkerült terra sigillata pontosíthatja.

Az avar településrészekben épületnyomokat, egy kemencét, kutakat és árokrendszereket figyeltünk meg. A csapadékvíz csatorna K-i nyomvonalán egymás mellett, sorban egyforma tájolással négy földbe mélyített épületnyomot tártunk fel. Ez a korábbi év ásatása során megfigyelt településcsoportokhoz hasonló egység lehetett. A 2006-ban a szelvény ÉNy-i részén feltárt két avar településközpont további épületeit tártuk fel az É-i csatornaágban is. A bekötőút nyomvonalán előkerült az avar település K-i széle. Itt a települést egy többszörösen összetett, ÉNy–DK futásirányú árokrendszerrel határolták el. A legszélső árokszakasz alá, egymás mellé szorosan, hasított végű karókat vertek le. Az avar kori település leletanyagát a kézzel formált sütőharangok, fazekak és bográcsok töredékei jellemzik.

Munkatársak: Wilhelm Gábor régész, Bene Zsuzsanna, Bognár Margó, Máthé Genovéva régészhallgatók.

SÓSKUTI KORNÉL

127. Felsőpakony, Páskom

(Pest megye) Sza

A lelőhely Felsőpakonytól DNy-ra, a Vasút utca és a Budapest–Lajosmizse vasútvonal mellett, nagyrészt egy ÉNy–DK irányú dombháton helyezkedik el. A 2005. november 2–21. között végzett próbafeltárás tisztázta, hogy hol található a késő szarmata lelőhely.

2007-ben a leendő lakóövezet utcáit tártuk fel kb. 1,2 hektáros területen. Az október 15. és december 13. között zajló feltárás során összesen 381 objektumot találtunk, melyek közül 314 gödör, 26 árok, 16 ház, 13 kút, 7 cölöplyuk, 2 füstölő, 1 kemence, és egy körárkos sír volt. Korukat tekintve 340 objektum 3–4. századi szarmata; 1 újkori volt; 40 objektum korát leletek hiányában nem sikerült tisztázni.

Az objektumok legnagyobb része méhkas alakú gödör volt, szürke, erősen hamus betöltéssel. Az eddig feltárt házakban feltűnő a kemence hiánya. A 235. sz.